

ISSN 2181-9599

Doi Journal 10.26739/2181-9599

ЎТМИШГА НАЗАР

8 ЖИЛД, 5 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
ТОМ 8, НОМЕР 5

LOOK TO THE PAST
VOLUME 8, ISSUE 5

ТОШКЕНТ-2025

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчеҳра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдиашвили Майя
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети

Аминова Азиза Марксовна
тарих фанлари доктори, доцент,
Навоий давлат педагогика институти

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент ирригация ва кишлок
хужалигини механизациялаш
муҳандислари институти
Миллий тадқиқот университети

Худайқулов Тулқин Дўстбоевич
Тарих фанлари доктори (DSc)
Шаҳрисабз дала педагогика институти

Гофоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қариш муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Халикова Раҳбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Эшов Боходир Жўраевич
тарих фанлари доктори, профессор
Қариш давлат университети

Маҳкамova Надира Раҳмановна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент ахборот технологиялари
университети

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори,
Телави давлат университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент,
Нукус давлат педагогика институти

Мустафасева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Фанлар академияси

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Хайдаров Ғайратбек Мирзапўлатович
тарих фанлари доктори, профессор,
Андижон давлат университети

Расулов Абдуллажон Нуридиневич
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Санкт-Петербург Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор,
Қозогистон давлат тарихи институти

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор,
Қозогистон Миллий университети

Хайдаров Муродилла Махмуталиевич
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Тожибоев Музаффар Турдибоевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ИИВ Академияси

Алиева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Сайнова Камола Давляталиевна
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

Иноятова Диларам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc), профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Таниева Гулдона Мамановна
тарих фанлари доктори, в.б.профессор,
Низомий номидаги Ўзбекистон Миллий
педагогика университети

Дорошенко Татьяна Ивановна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент,
Азербайджон давлат
иқтисодиёт университети

Мирзалиев Улуғбек Бегмурзаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), Гулистон
давлат педагогика институти

Нуруллаева Шоира Кушназаровна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Урганч давлат университети

Толибоева Нодира Одилжоновна
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон
жаҳон тиллари университети
Масъул котиб

Теймураз Ахалмосулишвили
тарих фанлари номзоди, профессор,
Телави давлат университети

Джоробекова Айнур Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Қозоғистон дипломатия академияси

Рахмонқулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исаков Бахадир Нигматуллаевич
тарих фанлари номзоди,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Холмуродов Дилшод Рашидович
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), Жиззах давлат
педагогика университети

Одилов Аброр Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети
Масъул котиб

Тўхтабасв Аъзамжон Шарипхўжаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент,
Наманган давлат университети

Халмуратов Бахтиёр Режавалиевич
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доцент,
Наманган давлат университети

Алимардонов Отабек Қудратович
тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD), доценти
Ўзбекистон Миллий университети

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Umurzok Alibekov, Alisher Abdumatov, Ismoiljon Rayimjonov XVIII-XIX ASRNING BIRINCHI YARIMIDA EKOMUHITDAGI O'ZGARISHLAR, SIYOSIY- IJTIMOIY ETNIK JARAYONLAR XUSUSIDA.....	5
2. Nodira Babadjanova MILLATLARARO TOTUVLIK VA DINIY BAG'RIKENGLIK BARQARORLIK OMILI SIFATIDA.....	10
3. Дилмурод Бабожонов ХОРАЗМ ХОНЛИГИДА МАХФИЙ МАҲКАМА ФАОЛИЯТИ.....	16
4. Эргашали Эркаев ЎЗБЕКИСТОНДА БИРИНЧИ БЕШ ЙИЛЛИК ДАВРИДА ИРРИГАЦИЯНИ ТИКЛАШ ВА РИВОЖЛАНТИРИЛИШИ (1928-1932 йиллар).....	27
5. С.И.Габриэльян ПОЛИТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МУСТАФЫ КЕМАЛЯ АТАТЮРКА: ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЕ.....	32
6. Zebo Ismatullayeva O'ZBEKISTON VA GERMANIYA MUNOSABATLARIDA XALQ DIPLOMATIYASI O'RNI.....	43
7. Jaxongirbek Jonqobilov SURXONDARYO VILOYATIDA IKKINCHI JAHON URUSHIDAN KEYINGI YILLARDA PAXTACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISH BORASIDAGI DAVLAT SIYOSATI.....	50
8. Akmal Mengliboyev SOVET HOKIMYATI DAVRIDA SURXONDARYODAGI IJTIMOIIY QATLAMLARNING O'RNATILISHI: QATAG'ON VA JAMOALASHTIRISH SIYOSATINING TA'SIRI.....	55
9. Vafa Quliyeva, Qanira Pirkuliyeva THE ARAN-KARABAKH CARPET SCHOOL (the Karabakh School of carpet weaving).....	62
10. Ботиржон Тожибоев ҚИЗИЛ АРМИЯГА ҚАРШИ САМАРҚАНД ВИЛОЯТИДАГИ ҚАРШИЛИК ХАРАКАТЛАРИ.....	70
11. Хулкар Холикулова ГЕНДЕР ТЕНГЛИК ВА АЁЛЛАР ҲУҚУҚЛАРИ: ЖАҲОН ҲАМЖАМИЯТИНИНГ ХАЛҚАРО ТАШАББУСЛАРИ.....	76
12. Бахтиёр Юлдашев, Гулсанам Тилавбаева “АНГРЕН – ПОП” ЭЛЕКТРЛАШТИРИЛГАН ТЕМИР ЙЎЛ ЛИНИЯСИ ҚУРИЛИШИ ВА УНИНГ МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТИМИЗДАГИ ЎРНИ.....	81

Umurzok Alibekov,
Guliston davlat universiteti katta o'qituvchisi
Alisher Abdumatov,
Guliston davlat universiteti o'qituvchisi
Ismoiljon Rayimjonov,
Guliston davlat universiteti o'qituvchisi

XVIII-XIX ASRNING BIRINCHI YARIMIDA EKOMUHITDAGI O'ZGARISHLAR, SIYOSIY-IJTIMOIIY ETNIK JARAYONLAR XUSUSIDA

For citation: Umurzok Alibekov, Alisher Abdumatov, Ismoiljon Rayimjonov. CHANGES IN THE ENVIRONMENT, POLITICAL, SOCIAL AND ETHNIC PROCESSES IN THE FIRST HALF OF THE XVIII-XIX CENTURIES. Look to the past. 2025, vol. 8, issue 5, pp.5-9

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.15587229>

ANNOTATSIYA

Maqolada kichik muzlik davrining uchinchi bosqichi, ya'ni muzlik davrining chekinish dinamikasi Markaziy Osiyoda yuz bergan ekologik o'zgarishlar iqlimshunoslik va manbaviy ma'lumotlar asosida tahlil qilingan.

Animal iqlim yani bazi bir necha yillarning qurg'oqchil, issiq yoki seryog'in, sovuq kelishi turli epidemiologik hastaliklar, zilzila, chigirtka bosqini kabi ekologik talofatlar tufayli dehqonchilik, chorvachilik madaniyatiga, shahar hayoti va turmush tarziga putur yetishi, migratsion jarayonlarning kuchayishiga sabab bo'lganligi yoritib beriladi.

Shuningdek aridizatsiya jarayonining boshlanishi yangi migratsion jarayonlar to'loqiniga sabab bo'lganligi hamda, sug'orma dehqonchilik madaniyatining yuksalishi omili sifatida qaraladi.

Kalit so'zlar: imperiya, intellektual salohiyat, tabiiy ofatlar, antropogen omillar, kichik muzlik davri, anamal iqlim, etnik jarayonlar, epidemiologik kasalliklar, vabo, zilzila, chigirtka bosqini, ekologik talofat, aridizatsiya, migratsion jarayon, etnos.

Умурзок Алибеков,
старший преподаватель
Гулистанского государственного университета
Алишер Абдуматов,
преподаватель
Гулистанского государственного университета
Исмаилжон Райимжонов,
преподаватель
Гулистанского государственного университета

ИЗМЕНЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ОБСТАНОВКИ, ПОЛИТИКО-СОЦИАЛЬНЫХ И ЭТНИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XVIII-XIX ВВ

АННОТАЦИЯ

В статье на основе климатологии и исходных данных анализируется третий этап Малого ледникового периода, то есть динамика отступления ледникового периода, экологические изменения, произошедшие в Центральной Азии.

Будет выделен животный климат, т.е. засушливые, жаркие или засушливые, холодные годы в несколько лет, обусловленные различными эпидемиологическими заболеваниями, землетрясениями, нашествиями саранчи, ущербом сельскому хозяйству, культуре животноводства, городской жизни и образу жизни, усилению миграционных процессов. .

Также начало процесса аридизации рассматривается как причина волны новых миграционных процессов и подъема культуры орошаемого земледелия.

Ключевые слова: империя, интеллектуальная мощь, природные катаклизмы, антропогенные факторы, Малый ледниковый период, аномальный климат, этнические процессы, эпидемиологические заболевания, холера, землетрясение, нашествие саранчи, экологический ущерб, аридизация, миграционный процесс, этнос.

Umurzok Alibekov,

Senior Lecturer Gulistan State University

Alisher Abdumatov,

teacher of Gulistan State University

Ismailxon Raimhonov,

teacher of Gulistan State University

CHANGES IN THE ENVIRONMENT, POLITICAL, SOCIAL AND ETHNIC PROCESSES IN THE FIRST HALF OF THE XVIII-XIX CENTURIES

ABSTRACT

The article analyzes the ecological changes that occurred in Central Asia during the third stage of the Little Ice Age, i.e. the dynamics of the retreat of the Ice Age, based on climatological and source data.

It is explained that the animal climate, i.e. the occurrence of several years of drought, heat or heavy rainfall, cold, caused various epidemiological diseases, earthquakes, and ecological disasters such as locust invasions, which led to the destruction of agricultural and livestock culture, urban life and lifestyle, and the intensification of migration processes.

It is also considered that the beginning of the aridization process caused a wave of new migration processes and was a factor in the rise of irrigated agriculture.

Index Terms: empire, intellectual power, natural disasters, anthropogenic factors, Little Ice Age, abnormal climate, ethnic processes, epidemiological diseases, cholera, earthquake, locust invasion, ecological damage, aridization, migration process, ethnos

1. Dolzarbligi:

Iqlimshunoslarning tahliliy xulosalariga ko'ra, yerni sovuq havо qamrab olganda hamisha buyuk imperiyalar shakllangan. Insoniyatning intellektal salohiyati, ma'naviy qadriyatlarini yuksalib, buyuk kashfiyotlar amalga oshgan. Tabiatning issiq davrlarida aksil holat kuzatilib imperiyalar inqirozga yuz tutgan. Masalan, issiq iqlim davrida Xitoy siyosiy parchalanib, hududiy urushlar avj olgan, iqlim sovushi bilan mamlakat yagona imperiyaga birlashgan.

Ma'lumki insoniyat tarixida ikkinchi muzlik davri XIII-XIX asrning birinchi yarmini qamrab olib Movorounnahrda siyosiy, davlatchilik, xo'jalik hayoti va migratsion jarayonlarda salmoqli iz qoldirdi.

Tabiiy ofatlar va antropogen omillar sabab hududda etnik jarayonlar kuchli kuzatilgan. Tabiiy iqlim va mintaqa tarixiga e'tibor qaratsak, kichik muzlik davrining uchinchi bosqichi XVII - XIX asr boshlarini o'z ichiga oladi. Kichik muzlik davrining sabablarini tadqiqotchilar quyidagi hodisalar bilan izohlaydilar: vulqonlar faolligining oshib, quyosh nurini to'sib qo'yishi, quyosh faolligining pasayishi (Maunder minimum), termoxalin aylanishining sekinlashishi yoki hatto to'xtashi.[1]. Markaziy Osiyo tog'liklaridagi sovuq iqlim, muzliklar uzunligi va maydonining kattalashuvida o'z aksini topib, XIX asrning birinchi yarmida yuqori cho'qqisiga yetdi. [2].

2. Metodlar va o'rganilganlik darajasi:

Maqolada tarixiy metodlardan xolislik, qiyosiy-mantiqiy tahlil, tarixiy ketma-ketlik, tamoyillari asosida XVIII-XIX asrning birinchi yarimida Markaziy Osiyoda yuz bergan siyosiy-etnik jarayonlarning Amudaryo – Sirdaryo oralig'idagi vohalarga ta'siri ilmiy tahlil etilgan.

Manbaviy ma'lumotlar tahlili XVII asrning oxirlarida ba'zi yillarda anamal issiq bo'lganligini ko'rsatadi. Muhammad Yusuf Munishiy, Xo'ja Samandar Termiziy ma'lumotlariga ko'ra, 1687-1688-yillarda Movorounnahrda yog'ingarchilik kamligi sababli aprel oyining o'rtalarida ekinlar qovjirab quvrab qoldi. Yem-hashak yo'qligi tufayli chorvaga qirg'in keldi. May oyi ziroatkor maydonlarga chigirtka yopirilib ochlik-qahatchilik bo'ldi.[3] 1689-yilning bahori seryog'in keldi, 1692-1693-yillarda kuchli qor yog'inlar bo'lib, anomal sovuq havo kuzatiladi. Hududda XVIII asrning dastlabki o'n yilliklari issiq kelgan. 1705-yilning iqlimi anchalik mo'tadil kelsa, 1706-1711-yillarda erta-bahordan issiq kelib, yozi anomal issiq bilan xarakterlanadi.[4] Fikrimizcha, shu davrda o'lkamizda bahor va yozning qurg'oqchil kelishi oqibatida "kichik muzlik davri"da tog'larda to'plangan qor, muz zahiralari odatdagidan ko'p erib, kuz va qish faslida kuchli yog'ingarchiliklar bo'lib turgan.

3. Tadqiqot natijalari:

XVIII asrning yetmishinchi yillarida Movarounnahrda qish nisbatan issiq keldi. Xonliklar hududida qor nisbatan kam yog'ib, daryolar muzlamagan. Sirdaryo, Amudaryodan Orolga quyiladigan suv miqdori ko'paygan. Amudaryoning suvlari Sariqqamishni va Assak Audani bosib ketib, Orol suvining balandligi 57–58 metrga yetadi. Natijada, Amudaryodan O'zboy bo'yab Kaspiyga suv oqib tusha boshlaydi. Amudaryo, Sirdaryo, Zarafshon va ko'plab soylarning to'lib oqishi oqibatida to'g'onlar, qishloq, shaharlarni suv yuvib ketadi yoki suv irmoqlarining o'zani o'zgaradi. Shuningdek, chigirtka bosishi, turli epidemiologik xastaliklar, xususan, vaqti-vaqti bilan xalq orasida vaboning tarqalishi, boshqa tabiiy ofatlar shaharsozlik madaniyatining tanazzuliga sabab bo'lgan. Natijada o'troq aholi nisbatan tinch bo'lgan boshqa hududlarga ko'chib keta boshlagan. XVIII asrning 80-yillari boshlaridan kuchlik qor yog'ib, havo sovub ketadi.[5]

1809-yilda Olimxonning Toshkentga yurishi sovuq qish fasliga to'g'ri kelgan. Qahraton sovuq tufayli Qo'qon xonligi qo'shinlari muvafaqqiyatsizlikka uchrab ko'plab jangchilarni qo'li yoki oyog'ini sovuq olgan, hattoki sodiq tojik qo'shnilar safida ham noroziliklar boshlangan.[6]

XIX asrning ikkinchi o'n yilligi oxirlari, 30-yillarining boshlarida qish fasli iliq kelib, yozida havo isib ketgan. 1817-yilda Samarqandda yuz bergan zilzila natijasida shaharda ko'plab vayronagarchiliklar yuzaga keldi. 1821-yilda iqlimning noodatiy isib ketishi tufayli Samarqand atrofini chigirtka bosib, ekinzorlar hazon bo'ldi, bu ofatlarga vabo taraqqalishi ham qo'shildi, natijada aholining ko'pchiligi qazo qildi yoki boshqa hududlarga ko'chib keta boshladi.[7] Fikrimizcha, muzlik davrida tog'larga to'plangan qor, muzlarning erishi tufayli ekologik talofat yanada chuqurlashdi Darg'om to'g'onini suv yuvib ketdi.[8]

Samarqand va Buxoro shaharlari oralig'idagi dasht hududlarda istiqomat qilgan xitoy-qipchoqlar, qoraqalpoqlar XIX asr boshlaridagi qurg'oqchilikdan beqiyos aziyat chekdi. Ularning Buxoro amiligiga qarshi 1810-yilda boshlangan norozilik harakatlari, 1821-1825-yillaridagi qo'zg'olonlari xo'jalik hayotidagi talofatlar sabab, degan fikrdamiz.

1820-yilda Buxoro shahrida vabo tarqalishi tufayli ko'plab aholining umriga zomin bo'ldi.[9] 30-yillardagi qo'rg'oqchilik tufayli nonning narxi bir necha barobar ortib ketdi.^[10]

Qo'qon xonligida ham tabiiy ofatlar bo'lib 1823-yilda kuchli er qimirlashi va 1828-1829-yillarda vabo epidemiyasi tarqaldi.

Manbaviy ma'lumotlar va tarixchi olimlarning tahliliy tadqiqotlari XIX asrning 30-yillari o'rtalari va 40-yillari boshlarida qattiq sovuq bo'lganligidan dalolat beradi.[11] Iqlimshunoslar 1850-1860-yillardagi qattiq sovuqdan so'ng iqlim issib ketganligini ikkinchi muzlik davri tugaganligini qayd etishadi. Movarounnahrda muzlik davrining haqiqat poyoniga yetishi 1870-yillarning boshlaridan boshlandi.

Odatda bepoyon cho'l qumliklariga sizib ketadigan Zarafshon daryosi birinchi muzlik davrining tugashi bilan to'lib-toshib 10 ming yillar avval birinchi marta Amudaryoga quyilgan.[12] Ikkinchi muzlik davrining tugashi, tog'larda to'plangan qor- muz zahiralarning erishi va yog'ingarchilikning ko'payishi sababli Zarafshon daryosi to'lib toshib, selob oqimlari o'z yo'lidagi barcha narsalarni oqizib ikkinchi bor 1874-yilda Amudaryoga quyilgan.

Ikkinchi muzlik davrining yakuniy bosqichidagi anomal sovuqlar, so'nggi davrida dastlab har 20 yillik yohud 10 yilliklar ichida takrorlanib turadigan qo'rg'oqchilik yer sharida yangi aridizasiya jarayonlarini boshlab berdi. Aridizasiya jarayonlariga o'tish davri o'zbek xonliklarining butun siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy, xo'jalik turmush hayotidagi aks etdi... Xonliklarning hayotidagi tabiiy va ijtimoiy inqirozlar hatto tashqi siyosatida namoyon bo'ldi.

4. Xulosa:

Yuqoridagi fikrlardan quyidagi xulosalarni chiqarish mumkin:

Mavjud ekologik, ijtimoiy-siyosiy jarayonlarda XVII asr davomida, qisman XVIII asrda markaziy davlat boshqaruvi inqirozga yuz tutib, o'zbek urug'lari mahalliy uluslarni boshqarishda mustaqillikni qo'lga kiritdi. Davlatni markazlashtirish uchun kurash, ekoiqtisodiy-ijtimoiy ahamiyatli xalq qo'zg'olonlarini bostirish uchun kurashlar, migratsion jarayonlarda sezilarli iz qoldirdi.

Ikkinchi muzlik davrining tugashi, tog'larda to'plangan qor-muz zahiralarning erishi va yog'ingarchilikning ko'payishi sababli Zarafshon daryosi to'lib toshib, selob oqimlari o'z yo'lidagi barcha narsalarni oqizib ikkinchi bor 1874-yilda Amudaryoga quyilgan.

Ikkinchi muzlik davrining yakuniy bosqichidagi anomal sovuqlar, so'nggi davrida dastlab har 20 yillik yohud 10 yilliklar ichida takrorlanib turadigan qo'rg'oqchilik er sharida yangi aridizasiya jarayonlarini boshlab berdi. Fikrimizcha ekologik inqirozlar sabab jo'ng'orlar, qirg'izlar, qozoqlar, qashg'orlar, qoraqalpoqlar, tog'lik tojiklar Movarounnahrda kirib kelishdi. Turli hududlarda etnoslar nomi bilan bog'liq qishloq-makonlar shakllandi.

- Ekologik inqirozlar, epidemiologik xastaliklarning tarqalishi uzoq davrdan davom etib kelayotgan shaharozlik madaniyatidagi tanazzulni XVIII asr boshlarida avj olishiga sabab bo'ldi. Ko'plab shaharlar aholisi atrof tinch hududlarga ko'chib ketishdi. Xonliklarni majburiy ko'chirish siyosati tufayli XVIII asrning oxirida shaharlar hayoti jonlandi, shuningdek yangi shaharlarga asos solina boshlandi.

- Fikrimizcha animal sovuq, animal issiq kelgan yillarda eng katta zarar ko'rgan chorvadorlar jamoasi bo'ldi. Shu davrgacha sug'oriladigan yerning kamligi, chorvadorlarni ommaviy o'troq hayotga o'tib dehqonchilik bilan shug'ullanilishini chegaralab kelgan bo'lsa, chorvasi qirilib bitgan chorvadorlar, ziroatlar xududlar atrofiga o'rmashib, dehqonchilik bilan shug'ullanishga majbur bo'ldilar. XVIII asrning ohiri – XIX asrning boshlarida aridizasiya jarayonlari aktivlashib, xonliklarda ko'plab anhor, ariqlar qazildi, sug'orma dehqonchilik madaniyati ravnaq topdi.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. https://dni24com/exciusive188239-uchenye-y-2020-godu-nastupit-malyy-lednikovyy-period.html?utm_source=yxnews&utm_medium=desk; 20.06.2020,
https://dni24.com/exclusive/188239-uchenve-v-2020-godu-nastupit-malw-lednikovyy-period.html?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop 20.06.2020

2. Герасимов В.А. Тенденция развития горных медников северного полушария в послеледниковое время // Труды высокогорного геофиз. ин-та. Вып. XVIII. Снег и снежные лавины. – Ленинград: Гидрометеиздат, 1972. – С. 132. (Gerasimov V.A. Development trend of

mountain copper miners of the northern hemisphere in postglacial time // Proceedings of the high-mountain geophysical institute. Issue XVIII. Snow and snow avalanches. – Leningrad: Gidrometeoizdat, 1972. – P. 132.)

3. Мухамед Юсуф Мунши, Муким-ханская история. Пер. с тадж. предслова, примечание, указатели А.А. Семёнова.- Ташкент, 1956. -С.100-101,152, Термези Ходжа Самандар. Дастур ал –мулук. Назидание государям. – Москва. 1971. (Muhammad Yusuf Munshi, Mukim-khan history. Translated from Tajik. preface, notes, indexes by A.A. Semenova. - Tashkent, 1956. - P. 100-101, 152, Termezi Khoja Samandar. Dastur al-muluk. Edification to sovereigns. - Moscow.) - С . 115, 121, 133-137, 165.

4. Мир Мухаммед Амин- и Бухари. Убайдулла- наме. Пер. А.А. Семёнова. – Ташкент, 1957. - С. 164,184., Абдурахман-и тали. История Абулфейз- хана. Пер. А.А.Семёнова. – Ташкент, 1959.(Mir Muhammad Amin-i Bukhari. Ubaidullan- name. Trans. A.A. Semenov. – Tashkent, 1957. - P. 164, 184., Abdurrahman-i tali. History of Abulfeyz-khan. Trans. A.A. Semenov. – Tashkent.) - С. 160.

5. Петров Ю.М. Самарканд климат и погода. – Ленинград: Гидрометеоздат, 1982. (Petrov Yu.M. Samarkand climate and weather. – Leningrad: Gidrometeoizdat, 1982.) – С. 24.

6. Мухаммадхакимхон Тўра. Мунтахаб ат –таворих. Форс –тожик тилидан тарж., муқаддима, изоҳлар ва кўрсаткичлар муаллифи Ш. Воҳидов. - Тошкент: Янги аср авлоди, 2010. – Б.51ю (Muhammadhakimkhan Tura. Muntahab at-tawarikh. Translated from Persian-Tajik, introduction, comments and indexes by Sh. Vohidov. - Tashkent: Yangi asr avlod, 2010. - P.51.)

7. Губаева С.С. Этнический состав населения Ферганы в конца XIX начале XX века. –Ташкент: Фан, 1983. - С.45. (Gubaeva S.S. Ethnic composition of Fergany in the 19th and 20th centuries. -Tashkent: Science, 1983. - P.45.)

8. Самарканд тарихи. I-жилд. - Тошкент. 1971. - Б.266, 304. (History of Samarkand. Volume I. - Tashkent. 1971. - B.266, 304.)

9. Мухаммадхакимхон Тўра. Мунтахаб ат –таварих. Форс–тожик тилидан тарж., муқаддима, изоҳлар ва кўрсаткичлар муаллифи Ш. Воҳидов. - Тошкент: Янги аср авлоди, 2010. –Б.332. (Muhammadhakimkhan Tura. Muntahab at-tavarikh. Translated from Persian-Tajik, introduction, comments and indexes by Sh. Vohidov. - Tashkent: Yangi asr avlod, 2010. - P.332.)

10. Мухтаров А. Очерк истории Ура-Тюбинского владения в XIX веке. Отв. ред. Б.И.Искандаров. Душанбе: Издательство АН Таджикской ССР, 1964. – С.32, Губаева С.С. Этнический состав населения Ферганы в конца XIX начале XX века. –Ташкент: Фан, 1983. - С.45. (Mukhtarov A. Essay on the history of Ura-Tyubinsky kingdom in the 19th century. Отв. ed. B.I. Iskandarov. Dushanbe: Izdatelstvo AN Tajikskoy SSR, 1964. – S.32, Gubaeva S.S. Ethnic composition of Fergany in the 19th and 20th centuries. -Tashkent: Science, 1983. - P.45.)

11. Мухаммадхон Тўра. Мунтахаб ат –таварих. Форс-тожик тилидан тарж., муқаддима, изоҳлар ва кўрсаткичлар муаллифи Ш.Воҳидов. - Тошкент: Янги аср авлоди, 2010. (Muhammadkhon Tura. Muntahab at-tawarikh. Force-tozhik tilidan tarzh., muqaddima, isoqlar va kursatkichlar muallifi Sh.Vokhidov. - Tashkent: Yangi asr avlodi, 2010.), Соловьев М.М. Ученая экспедиция в Бухару при участии Лемана в 1841-1842 г.г. – Москва, 1936. – С. 154, Ришти Сеид Касем. Афганистан в XIX веке. Пер. с перс. – Москва, 1958. – С. 236. Массон М.Е. О колебаниях климата Средней Азии в связи с вопросам об изменении режима вод за исторический период. Труды Узб. Геогр. Об-ва. - Ташкент, 1948. Т.2 (21), - С.12-18. (Soloviev M.M. Scientific expedition to Bukhara with the participation of Lehmann in 1841-1842. – Moscow, 1936. – P. 154, Rishti Seid Kasem. Afghanistan in the XIX century. Translated from Persian. – Moscow, 1958. – P. 236. Masson M.E. On climate fluctuations in Central Asia in connection with issues of changing the water regime over the historical period. Proceedings of the Uzb. Geogr. Society. - Tashkent, 1948. V.2 (21), - P.12-18.)

12. Петров Ю.М Самарканд климат и погода. - Ленинград, Гидрометеоздат. 1982. - С. 88. (Petrov Yu.M. Samarkand climate and weather. - Leningrad, Gidrometeoizdat. 1982. - P. 88.)

13. https://dni24com/exciusive188239-uchenye-y-2020-godu-nastupit-malyu-lednikovyyu-period.html?utm_source=yxnews&utm_medium=desk; 20.06.2020.

ЎТМИШГА НАЗАР

8 ЖИЛД, 5 СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

ТОМ 8, НОМЕР 5

LOOK TO THE PAST

VOLUME 8, ISSUE 5

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000